

Знайдіть відповідь на питання, яке попередньо ви обговорювали, та визначте правильність і повноту ваших міркувань.	та змістом тексту. Обговорення прочитаного в контексті правильності / хибності міркувань; повної / часткової відповіді. Доповнення, уточнення в разі необхідності.	зображення на дошці схеми (запису алгоритму тощо).
<i>Шостий спосіб організації самостійної роботи учнів з підручником</i>		
Самостійна робота з підручником: - Прочитайте текст та заповніть колонки таблиці. Для цього із двох запропонованих на дошці варіантів таблиць оберіть ту, в колонки якої ви в змозі самостійно зробити необхідні записи.	Читання тексту. Вибір варіанта таблиці шляхом визначення готовності до здійснення необхідних записів у її колонках. Самостійне заповнення таблиці. Озвучення одним із учнів класу здійснених записів, доповнення або уточнення іншими.	Індивідуальне консультування учнів (за потреби). Пояснення способу оцінювання заповнення двох варіантів таблиць. Стимулювання учнів до слухового зосередження на відповідях однокласників з метою уникнення повторів у доповненнях. Узагальнення міркувань дітей.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чернецька Тетяна Іванівна – докторант Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, доцент.

Ірина ЖАДЛЕНКО (Запоріжжя, Україна)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЩОДО ПРОФЕСІЙНО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто проблему практичної спрямованості навчального процесу випускників вищого навчального закладу. Проаналізовано шляхи ефективної практичної підготовки майбутніх вчителів-логопедів, які стануть не тільки носіями знань, а й організаторами продуктивної навчально-мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: компетенції, компетентності, компетентнісний підхід, професійна діяльність, майбутні вчителі-логопеди, навчально-виховний процес, вища школа.

The article considers the problem of graduated students' practical orientation in the training process. The author analyzes the ways of effective practical training of future teachers-speech therapists who will not be only bearers of knowledge, but also organizers of productive training language activities.

Ключові слова: competence, competence based approach, profession, future teachers-speech therapists, educational process, high school.

Постановка проблеми. Дефініція вищої освіти містить критерії призначення та можливостей фахівця за відомою освітньої тетрадою (знання, вміння, навички, компетенції).

Реалізація змістових рівнів знань (декларативних, еkleктивних, базових, фундаментальних, енциклопедичних, творчих), умінь (ілюстративних, дедуктивних, екстенсивних, універсальних), навичок (імітаційних, адитивних, факультативних, адаптивних, акумуляційних), компетенцій (регулятивних, рефлексивних) спрямовує можливості майбутніх дефектологів на якісне виконання професійних обов'язків.

Визначальним компонентом навчальної підготовки, яка має на меті випуск сучасного спеціаліста, є безпосередній і взаємозацікавлений зв'язок коледжу Хортицького центру із соціальними партнерами: закладами освіти (дошкільними, загальноосвітніми, навчально-реабілітаційними центрами, школами-інтернатами), охорони здоров'я (будинком дитини), соціального захисту населення (будинками-інтернатами, територіальними центрами соціальної реабілітації дітей-інвалідів), на базі яких відбудеться професійне становлення випускників. В одних випадках для працедавця буде важливою кваліфікація, освітні знання, в інших – зацікавлення в робітнику, який в оптимальні терміни зможе допомогти дитині у виправленні мовленнєвого дефекту та попередженні вторинних відхилень. У першому випадку йдеться про знання, вміння та навички, сформованих у студентів, у другому – про їхню компетенцію та компетентність.

Отже, пріоритетними напрямками забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вищих навчальних закладів є належний рівень теоретичного навчання та ефективна практична підготовка фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми професійної педагогічної підготовки студентів передбачало звернення до наукових праць у галузі загальної педагогіки вищої школи, значна частина яких присвячена дослідженню особистості в процесі діяльності (Б. Ананьєв, Г. Балл, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонт'єв, О. Лурія, Д. Ніколенко, С. Рубінштейн та ін.).

Над дослідженням поняття „професійна компетентність педагога” працюють багато науковців і практичних працівників, зокрема Т. Г. Браже, В. М. Введенський, Р. Х. Гільмеєва, А. К. Маркова, Г. В. Мухаметзянова, В. В. Нечипоренко, А. М. Новіков, Ю. В. Пінчук, В. І. Пупов, В. О. Сластьонін, С. Н. Чистякова та ін.

У „Словнику іншомовних слів” поняття „компетентний” тлумачиться як „обізнаний у певній галузі, що має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь” [13: 18]. Таке визначення засвідчує, що головними в його характеристиці є знання й досвід у конкретній галузі чи професії.

Компетенція – це загальна здатність, що базується на набутих вже знаннях, досвіді, цінностях, здібностях. „Поняття компетенції не зводиться лише до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості” [1: 87].

В. В. Нечипоренко розроблена інтегральна модель компетентного педагога, яка передбачає „сформованість у педагога таких компонентів професійної діяльності, як цінності (загальнолюдські, національні, корпоративні та особистісні)”, особистісні та професійні якості, „ключові компетентності (діагностична, інформаційна, самоосвітня, нормативно-правова, загальнонаукова, технологічно-методична, проєктивна, здоров'язбережувальна, соціальна, фасилітативна, комунікативна, психологічна, життєтворча, методологічна, організаційна, управлінська, загальнокультурологічна, пошуково-дослідницька, корекційно-реабілітаційна, рефлексивна)” [7: 21–22].

Аналіз проблеми впровадження компетентнісного підходу в психолого-педагогічній літературі [3; 5; 6; 10; 11; 12] свідчить, що в публікаціях розглядається інноваційний підхід до формування професійних компетенцій, підкреслюється значення компетентнісного підходу в процесі модернізації освіти, зазначається, що перехід до компетентнісної освіти вимагає суттєвих змін у всіх ланках педагогічної системи, а отже, в ній самій як цілості.

Разом з тим, існують проблеми впровадження компетентнісного підходу на рівні практичної підготовки фахівців. Саме на розкриття шляхів їх розв'язання спрямована пропонована розвідка.

Виклад основного матеріалу. На думку О. Е. Лебедева, „сєнс організації освітнього процесу полягає у створенні умов для формування в учнів досвіду самостійного розв'язання пізнавальних проблем у практично орієнтованій діяльності” [6: 5]. Е. В. Колтакова в професіограмі вчителя-логопеда виділяє природні (базові) і набуті (спеціальні) компетенції. Спеціальними компетенціями, безпосередньо пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда, дослідник називає діагностичну, прогностичну, корекційно-педагогічну та консультативну [4].

У дослідженні С. М. Шаховської розглядається професіограма як теоретична модель особистості логопеда та визначалися основні напрямки підготовки спеціаліста-логопеда: професійно-педагогічний, психолого-педагогічний, спеціальний та методичний [15].

Дисертаційна робота Ю. В. Пінчук присвячена вивченню питання формування особистості вчителя-логопеда, структури його професійної діяльності, у ній розроблено модель професійної компетентності логопеда, яка виступає метою підготовки та стрижнем кваліфікаційної характеристики зазначеного фахівця. На думку автора, поняття „професійна компетентність вчителя-логопеда” – це інтегративна якість особистості, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток осіб з вадами мовлення. Умовами успішного формування системи професійної компетентності вчителя-логопеда є: „з'ясування професійної придатності абітурієнтів при вступі до університету за спеціальністю „Логопедія”; включення в процес підготовки вчителів-логопедів усіх компонентів професійної компетентності, окреслених у моделі; складання студентами індивідуальних програм розвитку професійної компетентності та регулярне оцінювання досягнень студентів упродовж навчання у ВНЗ за компонентами та рівнями професійної компетентності; створення наскрізної освітньо-професійної програми з усіх блоків моделі професійної компетентності фахівця-логопеда” [9: 25–27].

Професійна компетентність вчителя-логопеда, за М. Є. Орешкіною, охоплює соціально-особистісну, теоретичну та практично-методичну компетентності, деонтологічними критеріями якої є:

1. уявлення про етико-деонтологічні аспекти логопедичної діяльності;
2. сукупність деонтологічно значущих якостей;
3. адекватна реалізація уявлень і якостей у процесі подолання мовленнєвих порушень [8].

Зауважимо, що серйозною проблемою традиційної, орієнтованої освіти є протиріччя між досить високим рівнем засвоєння студентами предметних теоретичних знань і значними труднощами використання їх у практичній діяльності. Розглянемо це на прикладі визначення рівня компетенцій з предмету „Диграфія”. На сьогодні теорія і методика навчання грамоти не має даних про особливості навчання письма і читання двомовних дітей. Програми навчання цієї групи учнів знаходяться тільки в

стадії розробки. Особливу проблему складають питання навчання двомовних дітей із порушеннями психофізичного розвитку, що зумовлюють серйозні труднощі в опануванні основними програмовими навчальними дисциплінами та викликають значну кількість помилок на письмі. Головне завдання викладача при цьому – навчити майбутнього фахівця знаходити й застосовувати на практиці потрібні для розв’язання конкретного завдання знання, використовуючи вже наявний у студента науково-теоретичний базис за спеціальністю та суміжних клінічних і педагогічних дисциплін.

Для розв’язання проблеми виявлення в майбутніх учителів-логопедів наявності спеціальних компетенцій на кафедрі корекційної педагогіки КЗ „Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр” ЗОР виявлено й науково обґрунтовано особливості, що обумовлюють складність білінгвального навчання, а також визначено шляхи подолання дисграфії в дітей-білінгвів у просторі інклюзивного навчання.

Компетентнісний підхід посилює практичну спрямованість викладання дисципліни „Логопедія”, підкреслює необхідність набуття досвіду діяльності, вміння на практиці реалізувати знання; формує основні структурні компоненти професійної діяльності вчителя-логопеда, зокрема:

- діагностичну діяльність (вивчення анамнезу, історії розвитку, причин порушень у дитини, бесіда з батьками, спостереження за дитиною, обстеження мовлення);
- складання індивідуальних корекційно-компенсаторних планів роботи з порушеннями мовленнєвого розвитку;
- визначення доцільних форм взаємодії з дитиною;
- вироблення навичок свідомого сприймання та розуміння зверненого мовлення;
- виправлення порушень усного та писемного мовлення;
- надання порад, консультацій батькам, педагогам, залучення родин до корекційного процесу, пошуку шляхів його вдосконалення;
- співпраці з медичним персоналом закладу та поліклініки;
- аналізу результативності роботи, визначення динаміки розвитку дитини, ведення документації та складання звітів;
- участі у різних заходах методичної роботи, самоосвіті;
- пропаганди логопедичних знань, взаємодії з громадськістю.

Формування наведених вище структурних компонентів професійної діяльності вчителя-логопеда здійснювалось на лабораторних, семінарських заняттях, під час виконання практичних логодідактичних завдань, вправ, дискусій, дидактичних та ділових ігор, а також при написанні курсової роботи та виконанні індивідуально-дослідного завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу „Логопедія” – це вид науково-практичної роботи студента, яке містить результати дослідницького пошуку, висвітлює рівень опанування знаннями з логопедії та практичними вміннями аналізувати досліджувану проблему, віддзеркалює певний рівень навчальної компетентності студента-бакалавра. Індивідуально-дослідницька робота – це моделі логодідактичних експериментів. Завершується виконання ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Рівень готовності до працевлаштування, спрямованість професійних інтересів відслідковується під час опанування програм різних видів практик: волонтерської, педагогічної на посадах логопеда та вихователя дітей із вадами психофізичного розвитку.

Важливо підкреслити, що сформований таким чином у студентів набір компетенцій повинен бути орієнтований на смислову складову провідних видів педагогічної діяльності. У зв’язку з цим, Є. В. Бондаревська та С. В. Кульневич у своїх роботах підкреслюють важливість і необхідність формування таких компетенцій, тобто знань і умінь, які виникають в результаті спеціально ініційованої навчальної діяльності. У цьому випадку „майбутній учитель отримує можливість вибудовувати свою індивідуальну педагогічну діяльність адекватно викликам часу” [2: 30].

Важливим є оновлення змісту навчальних предметів, методик і технологій підготовки студентів до професійної діяльності, розробка і впровадження більш надійної системи оцінки готовності початківця вчителя до педагогічної діяльності.

Однією з головних характеристик випускника коледжу Хортицького центру є його мобільність, здатність самостійно здобувати знання, чуйно реагуючи на інноваційні процеси в освіті. Тому акценти в підготовці студентів перенесені на процес пізнання, ефективність і результативність якого залежить від активної перетворюючої пізнавальної діяльності самого студента.

Успішність досягнення необхідного рівня компетентності випускника при цьому залежить не тільки від того, які предметні знання засвоєні ним під час навчання у ВНЗ, але і від того, як ці знання засвоювалися: з опорою на увагу, запам’ятовування або на розвиток мислення студентів, за допомогою репродуктивних або активних методів і форм навчання.

Особливого значення надаємо організації самостійної роботи студентів, яка є однією з найважливіших складових навчального процесу і умовою розвитку педагогічної компетентності студентів. Працюючи самостійно, студенти не тільки міцно і глибоко засвоюють предметний навчальний матеріал, а й розвивають навички дослідницької та професійної діяльності, вміння

працювати з навчальною та науковою літературою, здатність приймати відповідальні і конструктивні рішення в різних кризових ситуаціях.

Отже, компетентнісний підхід до освіти передбачає, що „учні засвоюють не окремі один від одного знання та вміння, а опановують комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напрямку присутня відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер” [11]. Розв’язання проблем удосконалення підготовки висококваліфікованих спеціалістів та підвищення якості навчання на основі компетентнісного підходу у вищій школі становить об’єкт цілого ряду теоретичних досліджень та пошуку практичних рішень.

Висновки. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів-логопедів у вищій школі дозволить сформулювати базові компетенції для успішної реалізації власного потенціалу, досвіду та виконання на високому рівні професійних обов’язків.

Таким чином, в сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців необхідно вивчати потреби і запити роботодавця, тобто тих загальноосвітніх закладів, куди підуть працювати випускники педагогічного ВНЗ, удосконалювати зміст, форми та методи організації педагогічної практики студентів, співвідносити їх з метою, завданнями та місією конкретного освітнього закладу. Тісна співпраця, інтеграція між освітнім закладом (закладом вищої освіти) і роботодавцем (заклади освіти, охорони здоров’я та соціального захисту населення) дозволить не тільки випускати конкурентоспроможних фахівців, але і роботодавцю надати їм робоче місце, знаючи, що вони володіють необхідними йому компетенціями.

Успішне працевлаштування і кар’єрне просування є кінцевим підсумком, критерієм результативності освітньої діяльності вищого навчального закладу і показником ефективного використання професійного та особистісного потенціалу молодого фахівця.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондар В. І. Дидактика / В. І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 262 с.
2. Бондаревская Е. В. Парадигмальный подход к разработке содержания ключевых педагогических компетенций / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич // Педагогика. – 2004. – № 10. – С. 23–31.
3. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования / А. А. Вербицкий // Высшее образование в России. – № 5. – 2010. – С. 33–37.
4. Колтакова Е. В. Теоретические основы разработки профессиональной программы логопеда / Е. В. Колтакова // Наука, образование, инновации : доклады и тезисы выступлений участников I Всероссийской конференции 10–12 ноября 2008 года. – М. : МГПУ, 2009. – С. 35–43.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина та ін. / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : „К.І.С.”, 2004. – 112 с.
6. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3–7.
7. Нечипоренко В. В. Теоретичні і методичні засади навчально-реабілітаційної діяльності спеціального закладу як відкритої соціально-освітньої системи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.03 „Корекційна педагогіка” / В. В. Нечипоренко. – Київ, 2013. – 44 с.
8. Орешкина М. Е. Деонтология в профессиональной деятельности логопеда : дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.03 „Коррекционная педагогика” / М. Е. Орешкина. – Москва, 2007. – 148 с.
9. Пінчук Ю. В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.03 „Корекційна педагогіка” / Ю. В. Пінчук. – Київ, 2005. – 30 с.
10. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна. – Х. : Видавнича група „Основа”, 2005. – 96 с.
11. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.
12. Селезнева Н. А. Проблема реализации компетентностного подхода к результатам образования / Н. А. Селезнева // Высшее образование в России. – 2009. – № 8. – С. 3–9.
13. Философский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 815 с.
14. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.
15. Шаховская С. Н. К проблеме профессиональной модели личности логопеда / С. Н. Шаховская // Совершенствование системы учебно-воспитательной работы со студентами-дефектологами в условиях педвуза. – М. : Просвещение, 1986. – С. 25–31.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Жадленко Ірина Олександрівна – викладач професійно-орієнтованих дисциплін коледжу КЗ „Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр” ЗОР.